

ශ්‍රී ලංකාවේළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල පුස්තකාල

සඳහා වන අවම ප්‍රමිති

ශ්‍රී ලංකා පුස්තකාල සංගමයේ විශේෂ කමිටුවක් වන ආයතනගත ළමුන් සඳහා වූ පුස්තකාල කමිටුව විසින් සකස් කරන ලදී.

ශ්‍රී ලංකා පුස්තකාල සංගමය
විද්වත් වෘත්තීය සංගම් සංවිධානය
(OPA), 275/ 75 ,
ස්ටැන්ලි විජේසුන්දර මාවත,
කොළඹ 07.

කැඳවුම්කරු

සුන්ල් ප්‍රේමරත්න මහතා

විද්‍යුත් ලිපිනය sp12386@gmail.com

0777476675/0717524829

සාමාජිකයින්

- බී.ඊ.එස් බණ්ඩාර මහතා
- ඒ.ධර්මරත්න මහතා
- කේ.ආර්.එන් හර්ෂනී මහත්මිය
- නන්දන තඹවිට මහතා

කැඳවුම්කරුගේ සටහන

ශ්‍රී ලංකා පුස්තකාල සංගමයේ විශේෂ කමිටුවක්වන ආයතනගත ළමුන් සඳහා වූ අනු කමිටුව මගින් ළමා නිවාස සහ ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල පුස්තකාල සඳහා අවම ප්‍රමිතීන් සකස් කිරීම ශ්‍රී ලංකා පුස්තකාල සංගමයේ 2016-2022 උපාය මාර්ගික සැලසුම් කමිටුව යටතේ යෝජනා විය.

ශ්‍රී ලංකාවේ ක්‍රියාත්මක විවිධ වර්ගයේ පුස්තකාල ඔවුන්ගේ මව් ආයතන විසින් සපයනු ලබන මාර්ගෝපදේශ සහ ප්‍රතිපත්ති අනුව කළමනාකරණය කරගනී. නමුත් ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල පුස්තකාල පහසුකම් අවම මට්ටමක පවතී. ශ්‍රී ලංකාවේ දිනෙන් දින වැඩි වන ළමා නිවාස සහ ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන සඳහා ලියාපදිංචි වන ළමුන් සංඛ්‍යාවේ දී කැපී පෙනෙන වර්ධනයක් පෙන්වනු ලබයි. මෙම ආයතනවල පුස්තකාල පහසුකම් අවම වම්මිනිහෝ ඇතැම් මධ්‍යස්ථානවල එම පහසුකම් ඇත්තේම නැති තරම්ය. එසේම කියවීමේ පහසුකම් ලබා දීමට හෝ පුස්තකාලයක් කළමනාකරණය කර ගැනීමට ප්‍රමාණවත් පහසුකම් ද සීමා සහිතය. මේ සඳහා තිබෙන සම්පත් ප්‍රමාණය ද ඉතාම සීමා සහිතය. තව ද පාසල්, පුස්තකාල මහජන පුස්තකාල හා විශ්ව විද්‍යාල පුස්තකාල ආදියේ විවිධ අධ්‍යයනයන් සිදු කර තිබුණ ද මෙම ආයතනගත ළමා නිවාසවල පුස්තකාල වල අවශ්‍යතා පිළිබඳ විධිමත් අධ්‍යයනයක් සිදුවී නොමැත. අධ්‍යාපනය ලැබීමේ අයිතිය රටක ඕනෑම පුරවැසියෙකුට හිමිවන මූලික මිනිස් අයිතිවාසිකමකි. එබැවින් මෙම ළමා නිවාස පුස්තකාල වල පහසුකම් වැඩි දියුණු කිරීමට මංපෙත් විවර කිරීම ඔවුන්ට සිදුකරන මහගු උපකාරයකි. මෙම ළමා නිවාස සඳහා විදිමත් පුස්තකාල මාර්ගෝපදේශ හෝ අවම ප්‍රමිතීන් නොමැතිවීම සුවිශේෂී අඩුපාඩුවකි. එම හිඬුස පිරවීම සඳහා ළමා නිවාස හා ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන වෙනුවෙන් සැකසූ මෙම පුස්තකාල සඳහා වන අවම ප්‍රමිතීන් ඇතුළත් ප්‍රකාශනය මහෝපකාරී වනු ඇතැයි මම විශ්වාස කරමි. තව ද මෙමගින් ළමා මිතුරු පුස්තකාල සේවාවක් ලබා දීමටත්, ළමා නිවාස භාර මව් ආයතන වලට මාර්ගෝපදේශ මාලාවක් ලෙස ද මෙය හවිතයට ගත හැකිය. මෙම ප්‍රකාශනය සකස් කිරීම සඳහා දිරි ගැන්වූ COMAISP 2016-2022 ප්‍රධාන කැඳවුම්කරු වන උපාලි අමරසිරි මහතා විශේෂයෙන් සිහිපත් කරමි. තවද මෙහි අඩුපාඩු පෙන්වා දෙමින් සහය වූ ශ්‍රී ලංකා ජාතික පුස්තකාලයේ නියෝජ්‍ය අධ්‍යක්ෂ පත්මා බණ්ඩාරනායක මහත්මියටත්, කොළඹ මහජන පුස්තකාලයේ පුස්තකාලයාධිපතිනිය වන වරුණී ගඟබඩ ආරච්චි මහත්මියටත් ස්තූතිය පිරිනැමමි.

සුනිල් ප්‍රේමරත්න
කැඳවුම්කරු

පටුන

1. හැඳින්වීම	1
2. ඉලක්ක සහ අරමුණු	2
3. ළමා පුස්තකලයක වගකීම්	3
4. ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයක සිටින දරුවන් පිළිබඳ නිර්වචන	3
5. ළමා නිවාස පුස්තකාල කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශ	3
5.1 පුස්තකාල ගොඩනැගිල්ල	3
5.2 පුස්තකාල කාර්ය මණ්ඩලය	4
5.3 පුස්තකාල කමිටුව	4
5.4 පුස්තකාල ද්‍රව්‍ය	4
5.4.1 පොත්	4
5.4.2 ගෘහ භාණ්ඩ	5
5.5 පුස්තකාලයේ අභ්‍යන්තර ආලෝකය සහ සනීපාරක්ෂක පහසුකම් සැලසීම.	5
5.6 පුස්තකාලයට අවශ්‍ය වාතාශ්‍රය	5
5.7 ග්‍රන්ථ සංසරණ සේවාව.	5
5.8 පුස්තකාලය විවෘත කර තබන වේලාව.	5
5.9 පුස්තකාලය පුස්තකාල මගින් ක්‍රියාත්මක කළ හැකිය.	6
5.10 අයවැය ලේඛනය.	7
5.11 පුස්තකාල කාර්ය සාධනය ඇගයීම.	8
විමර්ශන මූලාශ්‍ර	9

හැඳින්වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වැඩි වන තත්ත්වයන් පෙන්නුම් කෙරේ. ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන වල රැඳී සිටින දරුවන්ට ද ලොව පුරා සිටින අනෙකුත් දරුවන්ට මෙන්ම සම අයිතිවාසිකම් හිමිවේ. ඔවුන්ගේ අධ්‍යාපනය ලැබීමේ අයිතිය මෙන්ම නවීනතම පහසුකම් වලින් සපිරි පුස්තකාල පහසුකම් ලබා ගැනීමට ද අවස්ථා තිබිය යුතුය. එමගින් ඊට වැඩදායී පුද්ගලයින් බිහි කිරීමට ඉඩ හසර විවෘතවනු ඇත. තත්ත්වය එසේ වුව ද ලංකාව පුරා ව්‍යාප්තව තිබෙන ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල රැඳී සිටින ළමුන්ට එම ළමා නිවාසවල පුස්තකාල පහසුකම් අවම මට්ටමක පවතී. තව ද ගුණාත්මක පුස්තකාල පහසුකම් ලබා ගැනීම සිහිනයක් පමණකි. මෙයට මූලික හේතු කිහිපයක් පහත පරිදි සඳහන් කළ හැක.

- 1) ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල කියවීමේ ද්‍රව්‍ය වල ඇති හිඟය.
- 2) කියවීමේ සංස්කෘතියකට හැඩ නොගැසීම.
- 3) කියවීමට සුදුසු පරිසරයක් හෝ පුස්තකාල පහසුකම්වල තිබෙන අඩුපාඩු
- 4) පුස්තකාලයක් පවත්වාගෙන යාමට හෝ ළමුන්ට විධිමත් කියවීමේ පහසුකම් ලබා ගැනීමට මඟ පෙන්වීමක් නොමැති වීම.
- 5) මව් භාෂාවලින් තිබෙන සම්පත් හිඟය.
- 6) ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයේ සීමා සහිත ඉඩකඩ.

පෙර සඳහන් කරන ලද කාරණා මෙන්ම වර්තමාන ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල අමතර කියවීමේ ද්‍රව්‍ය ඇතුළත් රාක්කකිහිපයක් හෝ ඇතැම් විට කියවීමේ ස්ථාන පැවතියද එහි කියවීමේ ද්‍රව්‍ය සීමාසහිතය මේ මෙයට මූලික හේතුව වනුයේ ප්‍රමාණවත් ප්‍රතිපාදන නොමැති වීම, පුස්තකාල ගොඩනැගිල්ලක් නොමැතිවීම, පුස්තකාල සම්පත් හිඟය යනාදියයි. මෙම තත්ත්වය පිළිබඳ ශ්‍රී ලංකා පුස්තකාල සංගමය ආයතනගත ළමුන් කෙරෙහි විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන වල පුස්තකාල සඳහා අවම ප්‍රමිති සකස් කළ යුතු බවට යෝජනා විය ඒ අනුව මෙම මාර්ගෝපදේශ මාලාව සකස් කරන ලදී. මෙමගින් ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන පුස්තකාලයක් පවත්වාගෙන යාමට අවශ්‍ය මූලික මඟපෙන්වීමක් ලබා දෙනු ඇත. එසේම මෙම මාර්ගෝපදේශ මාලාව සකස් කිරීම සඳහා අන්තර් පුස්තකාල සංගමේ එකතුව (IFLA) මගින් ප්‍රකාශයට පත් කළ ළමා පුස්තකාල සඳහා වූ මූලික ප්‍රමිතීන් අනුගමනය කරන ලදී.

ඉලක්ක සහ අරමුණු

ළමා පුස්තකාල මගින් දරුවන්ගේ කියවීමේ රුචිය වර්ධනයට හා සහය වීම හා කියවීමේ රුචි අරුවකම් හඳුනා ගනිමින් ඔවුන්ට අවශ්‍ය පුස්තකාල ද්‍රව්‍ය මනාව සංවිධානය කර තිබෙන සුවිශේෂී ස්ථානයකි ළමා පුස්තකාලය මෙම මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහයේ මූලික අරමුණ වනුයේ ළමා මිතුරු පුස්තකාලයක් පවත්වාගෙන යාමට අත්වැලක් සැපයීමයි. ළමා පුස්තකාලයක් මැනවින් පවත්වාගෙන යෑම සඳහා අවශ්‍ය මූලික මඟ පෙන්වීම නැතහොත් අවම ප්‍රමිතීන් යෝජනා කිරීම මෙහි මූලධර්මයයි.

පරමාර්ථය වේ. ළමා රැකවරණය මධ්‍යස්ථාන වල වෙසෙන අවාසි සහගත ළමුන් සඳහා පුස්තකාලයක් පවත්නාගෙන යෑමට මූලික මඟ පෙන්වීමක් ලෙස මෙය භාවිතා කළ හැකිය.

සුවිශේෂී අරමුණු

1. ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල වෙසෙන දරුවන්ගේ පුස්තකාල සම්පත් භාවිතයට මූලික මඟ පෙන්වීමක් ලබා දීම.
2. දැනට පවතින පුස්තකාල සම්පත් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා සහාය වීම සහ අධ්‍යයන මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස දියුණු කිරීමට මඟ පෙන්වීම.
3. පුස්තකාල සම්පත් මනාව සංවිධානය කර ගැනීමට මඟ පෙන්වීම
4. දරුවන්ගේ කියවීමේ රුචිය වර්ධනය මෙන්ම ලිවීම, කථනය, සවන් මේ කුසලතා සංවර්ධනයට පුස්තකාලයේ වැදගත්ම පහදා දීම.
5. අවාසි සහගත දරුවන්ගේ පුර්ණ අධ්‍යාපන අවශ්‍යතා සපුරාලීමට පුස්තකාලයෙන් මඟ පෙන්වීම.

ළමා පුස්තකාලයක වගකීම

අන්තර් ජාතික පුස්තකාල සංගම් සංසදය (IFLA)පෙන්වා දෙනමාර්ගෝපදේශ අනුව ළමා පුස්තකාලයක මූලික වගකීම වනුයේ දරුවන්ගේ කියවීමේ අවශ්‍යතා මැනවින් සපුරාලීම වේ. දැනුම ලබා ගැනීමේ ක්‍රමෝපායන් වර්ධනය මෙන්ම ඔවුන්ගේ පරිකල්පන ශක්තීන් වර්ධනය සහ කියවීම තුළින් ආස්වාදනීය අත්දැකීම් ලබා දීමට ළමා පුස්තකාලය මහෝපකාරී වේ. සමාජයටවැඩදායී පුද්ගලයෙකු බිහිකිරීමේ මූලික අභිලාෂ පෙරටුකොට ගත් පුස්තකාලය තුළින් පුද්ගල සංවර්ධනයටමෙන්ම රටේ අනාගත සුබ සිද්ධියට ඉමහත් පටිවහලක් සැලසේ.

ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයක සිටින දරුවන් පිළිබඳ විවිධ නිර්වචන

ශ්‍රී ලංකාවේ වනිතා කටයුතු සහ ළමා සුබ සාධක අමාත්‍යාංශය 2004 දී කරන ලද විග්‍රහයට අනුව ආයතනගත හෙවත් ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන වල සිටින ළමුන් යනු වයස අවු 0-18 න් අතර සිටින දෙමාපායන් මියගොස් හෝ භාරකරුවන් නොමැති දරුවන් ආයතනගත දරුවන් ලෙස නම් කෙරේ. පරිවාස හා ළමා රක්ෂක සේවා දෙපාර්තමේන්තුවට අනුව “දෙමාපිය රැකවරණය ප්‍රමාණවත්ව නොලැබෙන දරුවන් සඳහා විකල්ප රැකවරණයක් ලබා දෙන ස්ථානයක් ලෙස ළමා නිවාසයක් හෝ ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස කිව හැක. යුනිසෙෆ් (UNISEF) සංවිධානයට අනුව ආයතනගත ළමුන් ලෙස වයස අවු.18 ට අඩු මව හෝ පියා අහිමි වුණු හෝ මව පියා දෙදෙනාම අහිමි වූ දරුවන්ගේ රැකවරණය සලසා දෙන ස්ථානය ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස කිව හැක.

ළමා නිවාස පුස්තකාල කළමනාකරණය සඳහා වන මාර්ගෝපදේශ :-

5.1 පුස්තකාල ගොඩනැගිල්ල

ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානවල රැඳී සිටින දරුවන් සඳහා ගැලපෙන පරිදි පුස්තකාල කාමරය හෝ පුස්තකාලය සඳහා වෙන් වූ ස්ථානය මනාව සැලසුම් කළ යුතුය. විවිධ වයස් කාණ්ඩ වලින් යුත් ළමුන් සඳහා ගැලපෙන පරිදි පුස්තකාල පරිසරය සකස් කළ යුතු වේ. දරුවන්ගේ වයස් මට්ටම් වලට ගැලපෙන පරිදි ළමා නිවාසයේ අනෙකුත් ගොඩනැගිලි පිළිබඳවත් සලකා බලා දරුවන්ට ඉතාම පහසුවෙන් ළඟාවිය හැකි ස්ථානයකින් තෝරා ගැනීම වැදගත් වේ.

මෙහිදී සලකා බැලිය යුතු අංග ගණනාවකි.

1. පුස්තකාල සේවය සපයන අවකාශය
2. පොත් රාක්කගත කරන ප්‍රදේශය
3. කාර්යාල ප්‍රදේශය
4. දරුවන්ගේ අන්තර් ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවකාශය වෙන් කිරීම.
5. කියවීමට සුදුසු පරිසරයක් වෙන් කිරීම.
6. සනීපාරක්ෂක පහසුකම් ආදිය

මෙම මූලික කොටස් වලින් සැදුම්ලත් පුස්තකාලය සෑම වයස් කාණ්ඩයකටම අයත් දරුවන්ගේ අවශ්‍යතා වලට ගැලපෙන පරිදි සකස් කළ යුතුය.

5.2 පුස්තකාල කාර්ය මණ්ඩලය

ළමා නිවාසයේ භාරකාර මණ්ඩලය විසින් පුස්තකාලය කළමනාකරණය සඳහා කෙනෙකු නම් කළ හැකිය. එසේ තෝරා ගත් අය වෙනුවෙන් සුදුසු පුහුණු අවස්ථා ලබා දීම හා පුස්තකාලය මනාව සංවිධානය කිරීමට මඟ පෙන්විය යුතුය. පොත් රාක්ක, කියවීමේ ප්‍රදේශය ආදිය අවම මට්ටමින් පැවතිය ද මනාව පරිපාලනය තුළින් දරුවන්ගේ කියවීමේ අවශ්‍යතා සපුරා ලීමට පුහුණුලාභියාට හැකියාව ලැබේ. ළමා නිවාසයේ අනෙකුත් කාර්ය මණ්ඩලයේ සහයෝගය මේ සඳහා ලබාගත හැකිය.

5.3 පුස්තකාල කමිටුව

- I. පුස්තකාල කමිටුවක් පවත්වාගෙන යෑම ළමා නිවාස පුස්තකාලයට ඉමහත් ශක්තියකි. පුස්තකාලයේ කටයුතු මනාව පවත්වාගෙන යෑමට මෙම කමිටුව මඟින් සුවිශේෂී කාර්යභාරයක් ඉටු කරගත හැකිය. එම කමිටුව මඟින් පුස්තකාලය පවත්වාගෙන යෑමට, පොත් පත් මිලදී ගැනීමට සහ ගොඩනැගිලි නඩත්තුවට අවශ්‍ය පහසුකම් ලබාගත හැකිය.
- II. පුස්තකාල සේවාවේ ගුණාත්මක තත්වය ඉහළ නැංවීමට සහයලබා ගත හැකිය.
- III. අරමුදල් රැස් කිරීම සඳහා සහය වීම හා ඒ තුළින් පුස්තකාලයේ අවශ්‍යතා ඉටු කර ගත හැකි වීම.

මෙම කමිටුව සඳහා ළමා නිවාසයේ පාලක මණ්ඩල සාමාජිකයන්, ප්‍රදේශයේ පරිවාස නිලධාරී , ළමා නිවාසයේ නිලධාරීවරයෙක් වැනි අය කමිටු සාමාජිකයින් ලෙස පත් කරගත හැකිය.

5.4 පුස්තකාල ද්‍රව්‍ය

ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයේ සිටින දරුවන්ගේ වයස් මට්ටම ගැන විශේෂ අවධානය යොමු කරමින් ඔවුන්ගේ පරිකල්පන ශක්තිය, අවබෝධය හා භාෂාමය කුසලතා වර්ධනය ආදී අරමුණු කරගත් කියවීමේ ද්‍රව්‍ය තිබිය යුතුය. අනෙකුත් දරුවන් සමඟ අන්තර් ක්‍රියාකාරීත්වය එකිනෙකාගේ නිපුණතා වර්ධනය ආදී විවිධ කුසලතා වර්ධනයට ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන වල පුස්තකාල බෙහෙවින් උපකාරී වේ. දරුවා ක්‍රමයෙන් වර්ධනයත් සමඟ ඔවුන්ගේ වර්ධනීය මට්ටම අනුව කියවීමේ ද්‍රව්‍ය රැස් කිරීම ඉතාම වැදගත් වේ. මුල් ළමාවිය ගත කරන දරුවන් සඳහා ක්‍රීඩා , විනෝදජනක සෙල්ලම් ආදිය තුළින් ඔවුන් ඉගෙනුම් ක්‍රියාවලියට දායක කර ගත හැක. මෙසේ අධ්‍යාපනික ක්‍රියාකාරකම් ලබා දෙන ස්ථානයක් ලෙසද පුස්තකාලය ඉතාම වැදගත් වේ.

5.4.1 පොත්

දරුවන්ගේ අවශ්‍යතා වලට සරිලන පරිදි ඔවුන්ගේ රුචි අරුචිකම් අනුව පොත්පත් තෝරාගත යුතුය. මුල් ළමාවිය ගතකරන දරුවන්ගේ ආකර්ෂණය දිනාගත හැකි වර්ණ, පින්තූර , විශාල අකුරු ඇතුළත් පොත් තෝරා ගැනීම වැදගත්ය. අත්පත් කරගත් පොත්පත් මනාව සංවිධානය කර තැබිය යුතුය. පොත් රාක්ක නිතිපතා පිරිසිදු කිරීම දූවිලි වලින් තොරව පිරිසිදු වාතාශ්‍රයක් ලැබෙන පරිදි අදාළ ග්‍රන්ථ එකතුව මනාව සංවිධානය කර තැබීම වැදගත් ය. අනෙකුත් පුස්තකාල ද්‍රව්‍ය එනම් පුවත්පත්, සඟරා, ඩිජිටල් පුවරු ආදිය ද ක්‍රමානුකූලව සංවිධානය කර තැබිය යුතු සේම ප්‍රතිග්‍රහණ ලේඛනයක් හෝ දත්ත ගබඩාවක් තුළට සියළු ලේඛන තොරතුරු ඇතුළත් කර තැබීම ඉතාම වැදගත් ය.

5.4.2 ගෘහ භාණ්ඩ

පුස්තකාලය තාවකාලික ස්ථානයක තිබෙනම් ස්ථිර ගෘහ භාණ්ඩ එකතු කිරීම අපහසුය. ළමා රැකවරණය මධ්‍යස්ථානයේ ඉඩකඩ තිබෙන පරිදි පැදුරු ආදිය භාවිතා කළ හැකිය. විශේෂයෙන්ම කතාන්තර කියවීම, දරුවන් සමඟ කියවීමේ ප්‍රායෝගික ක්‍රියාකාරකම් වලදී ඩෙස් බංකු වලට වඩා පැදුරු භාවිතය සුදුසුය. ගෘහ භාණ්ඩ පමණට වඩා විශාල වුවහොත් දරුවන් අපහසුතාවයට පත් වේ. ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතාවන්ට ගැළපෙන පරිදි මේස පුටු පොත් රාක්ක ආදිය තෝරාගත යුතුය. එක් එක් පුස්තකාලයට සුදුසු ගෘහ භාණ්ඩ විවිධ වේ. දරුවන්ට ගැළපෙන පරිදි තෝරා ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. මේ සඳහා ජාතික පුස්තකාලය හෝ සුදුසුකම් ලද පුස්තකාලාධිපතිවරයෙකු සහයෝගය ලබාගෙන ගෘහ භාණ්ඩ වල ප්‍රමිතිය පිළිබඳව සොයා බලා එම භාණ්ඩ ලබාගත හැකිය.

5.5 පුස්තකාලයේ අභ්‍යන්තර ආලෝකය සහ සනීපාරක්ෂක පහසුකම්

පුස්තකාලය තුළ ප්‍රමාණවත් ආලෝකයක් තිබීම සහ දිවා කාලයේ ස්වභාවික ආලෝකය භාවිතයට හැකියාව පැවතීම පුස්තකාලයට අත්‍යවශ්‍ය කරුණකි. ආලෝකමත් පසුබිම කියවීමට පහසුවකි. පුස්තකාලය තුළට ලැබෙන ආලෝකය පරාවර්තනය කිරීමට සුදුසු පරිදි ලා පැහැති තීන්ත ආලේපනය කිරීම සහ බිත්ති වල පහළ කොටසේ තද වර්ණ ආලේපනය ද සුදුසු වේ. තවද දරුවන්ගේ අවශ්‍යතා පරිදි සනීපාරක්ෂක පහසුකම් සලසා දිය යුතුය.

5.6 වාතාශ්‍රය

පුස්තකාල කාමරය හෝ ගොඩනැගිල්ලට මනා වාතාශ්‍රයක් ලැබීමට සැලැස්වීම පිළිබඳ සුවිශේෂී අවධානයක් යොමු කළ යුතුය. පුස්තකාල කාමරය උණුසුම් තත්වයක් වුවහොත් කියවීමට හෝ ඉගෙනුම් ක්‍රියාවලියට බාධාවකි.

5.7 ග්‍රන්ථ සංසරණ සේවාව

පුස්තකාලයක ඉතා වැදගත් අංශයකි, ග්‍රන්ථ සංසරණ සේවාව විධිමත් පුස්තකාලයක මෙය ඉතා ක්‍රමානුකූලව සිදු වේ. ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථාන පුස්තකාලයක වුවද සංසරණ වාර්තා පවත්වාගෙන යාම, පුස්තකාල කාඩ්පත්, අන්තර් පුස්තකාල හුවමාරු ආදිය පිළිබඳ මනා අවබෝධයකින් කටයුතු කිරීම හා වාර්තා පවත්වාගෙන යාම වැදගත් වේ. පුස්තකාල භාරකරු මේ සඳහා මනා පුහුණුවක් ලබා ගැනීමට වග බලගෙන යුතුය.

5.8 පුස්තකාලය විවෘත කරන වේලාව

පුස්තකාලය විවෘත කර තැබීමේ වේලාව තීරණය වනුයේ ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයේ සිටින දරුවන්ගේ අවශ්‍යතා අනුවය. පුස්තකාලය විවෘත කර තිබෙන වේලාව පිළිබඳ දරුවන් අවබෝධ කරගත් පසුව ඔවුන් ඊට අනුගතව පුස්තකාලය භාවිතයට හුරු වේ. මෙසේ විවෘත කර තබන වේලාව ප්‍රදර්ශනය කර තැබීමත් පුස්තකාලය මඟින් සිදු කරනු ලබන විවිධ වැඩසටහන් පිළිබඳවත් විධිමත් පරිදි දරුවන් දැනුවත් කළ යුතුය.

පුස්තකාල මගින් ක්‍රියාත්මක කළ හැකි වැඩසටහන්.

5.9.1 කථාන්තර පැය

කථාන්තර (Story telling) වේලාව ළමා නිවාස පුස්තකාලයක අනිවාර්ය අංගයකි. පොත් වල අන්තර්ගත කථාව ශබ්ද නඟා කියවීමකුළින් දරුවන්ගේ ශ්‍රවණ හැකියාව වර්ධනය. කියවීමේ ආශාව වර්ධනය වීම නව දැනුම් කරා ප්‍රවිශ්ට වීම වැනි ප්‍රයෝජන රැසක් අත්පත් කර ගත හැකිය. ඉතා හොඳ සවන් දීමේ කුසලතාව තුළින් පසුකාලීනව කියවීමේ අභිතාලම දමනු ලබන අතර සිංහල, දෙමළ, ඉංග්‍රීසි වැනි විවිධ භාෂාවන් ඔස්සේ මෙම කථාන්තර වේලාව සුදානම් කරගත හැකිය. කථාව පැවැත්වීමට පෙර සුදානම එනම් කථාවේ මාතෘකාව, කර්තෘ සාරාංශ ආදී විස්තර ඉදිරිපත් කළ හැකිය. ප්‍රශ්න ඇසීම, සාකච්ඡාව, විවිධ වැඩ සටහන් , විවාරාත්මක වැඩසටහන් ද මෙම කථාන්තර පැය තුළ සංවිධානය කරගත හැකිය.

5.9.2 පුස්තකාලය සහ ක්‍රීඩා භාණ්ඩ

දරුවන්ගේ හසුරු කුසලතා වැඩිදියුණුව සඳහා ක්‍රීඩා භාණ්ඩ, සෙල්ලම් බඩු (toys) කුඩා දරුවන්ගේ විනෝදාස්වාදය සඳහා අත්‍යාවශ්‍ය වුවකි. ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයේ පුස්තකාලයට සෙල්ලම් භාණ්ඩ ලබාගැනීමෙන් සහ විනෝදයෙන් ඉගෙන ගැනීමට අවශ්‍ය පරිසරයක් ගොඩනගා ගැනීම අත්‍යාවශ්‍ය කරුණකි. සෙල්ලම් ප්‍රභේදිකා වර්ණ හඳුනා ගන්නා භාණ්ඩ, හැඩතල, ගණිතමය සෙල්ලම් බඩු ආදිය තුළින් දරුවන්ගේ හසුරු කුසලතා මෙන්ම තර්කන හැකියාවද වර්ධනයවේ.

5.9.3 නාට්‍ය සංවිධානය.

පුස්තකාල මගින් සංවිධානය කළ හැකි විවිධ ක්‍රියාකාරකම් අතර නාට්‍ය රඟ දැක්වීමට දරුවන් පුහුණු කිරීම ද වැදගත්ය. පොත් පත් කියවීමෙන් ලබන පරිකල්පන ශක්තිය තුළින් නාට්‍යානුසාරයෙන් විවිධ අංග ඉදිරිපත් කළ හැකිය.

5.9.4 ආරාධිත කථිකයින් හා දේශකයින් මඟින් වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ආරාධිත කථිකයින් හා දේශකයින් ගෙන්වා ගනිමින් කාලීන මාතෘකා යටතේ දේශන හා වැඩමුළු පැවැත්වීම කළහැකිය. ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයට ගැලපෙන හා එම ප්‍රදේශයට ආවේනික වූ මාතෘකා තෝරා ගනිමින් සාකච්ඡා කළ හැකිය.

5.9.5 විවිධ ක්‍රියාකාරකම්

පුස්තකාල වලට සංවිධානය කළ හැකි ක්‍රියාකාරකම් අසීමිතය පවත්නා සම්පත් අනුව කාර්ය මණ්ඩලයේ කැපවීම හා උනන්දු අනුව දරුවන්ගේ කුසලතා ඔප් නැංවෙන ඕනෑම ක්‍රියාකාරකමක් සංවිධානය කළ හැකි වීම විශේෂත්වයකි. මේ සඳහා කාර්ය මණ්ඩලයේ කැපවීම හා උනන්දුව අත්‍යාවශ්‍යවේ. ගවේෂණ ක්‍රියාකාරකම්, මුද්දර එකතු කිරීම, පාඨක සමාජ පිහිටුවීම, උදාහරණ ලෙස දැන්විය හැකිය.

5.9.6 උපදේශනය

දරුවන්ගේ මනෝ සමාජීය අවශ්‍යතා තේරුම් ගෙන ඔවුන් දිරි ගැන්වීම අත්‍යවශ්‍ය වුවකි. ළමා නිවාසවල රැදී සිටින විවිධ ගැටළු වලට මුහුණ දී සිටින දරුවන්ගේ යහපත උදෙසා උපදේශනය ඉතා වැදගත්ය. මේ ආශ්‍රිත වැඩ සටහන් පුස්තකාලය මගින් සංවිධානය කළ හැකිය.

5.9.7 වෙනත් ආයතන සහ /වෙනත් පුස්තකාල සමඟ සහයෝගීතාව ගොඩනැංවීම.

ළමා පුස්තකාලයේ ඵලදායී පැවැත්මට විවිධ සංවිධාන ප්‍රජා සංවිධාන අවට පුස්තකාල වැනි ආයතන සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම වැදගත්ය. ළමා පුස්තකාලයේ භාරකරුවෝ /පුස්තකාලාධිපති විසින් වෙනත් සංවිධාන සමඟ සහයෝගය ලබාගෙන දරුවන්ගේ කියවීමේ පහසුකම් වැඩි දියුණු කිරීමට උත්සුක විය යුතුය. අවට පාසල් පුස්තකාල, ළමා පුස්තකාල සමඟ විවිධ සහයෝගීතා වැඩ සටහන් තුළින් ළමා නිවාස දරුවන්ගේ ඉගෙනීමේ කටයුතු වලට රුකුලක් සැපයේ. පුස්තකාල වාරිකා දියත් කිරීම, සංස්කෘතික කලා ප්‍රසංග පැවැත්වීම, කතුවරුන්ගෙන්වාහෝ කතන්දර කියවීමට සුදුසු පුද්ගලයින් ගෙන්වා වැඩ සටහන් පැවැත්වීම. මීට අමතරව පුස්තකාලය හා සම්බන්ධ උපායමාර්ගික වැඩ සටහන් දියත් කිරීම තුළින් පුස්තකාලයේ කටයුතු සාර්ථක කරගත හැකිය.

5.10 අයවැය ලේඛනය

ළමා රැකවරණ මධ්‍යස්ථානයේ පුස්තකාලය තුළින් සිදුවන සේවය අඛණ්ඩව පවත්වාගෙන යාම සඳහා අරමුදල් සපයා ගත යුතුය. මව් ආයතනය මගින් පුස්තකාලයට ලබා දෙන මුදල අනුව පොත්පත් එකතුව යාවත්කාලීන කරගත හැකිය. එම පුස්තකාල සම්පත් නවීකරණය වන විට පුස්තකාල පරිහරණය සඳහා ළමුන් ඒකරාශීවේ. මෙම කටයුතු සඳහා ලැබෙන මුදල් පුස්තකාලයේ අය වැය ලේඛනයක සටහන් කළ යුතුය එමගින් මුදල් ලැබීම හා වැයවීම පිළිබඳ පැහැදිලි ලේඛනයක සටහන්වේ. එය ඉතාමත් අවශ්‍ය අංගයකි. පුස්තකාලය සඳහා විවිධාකාරයෙන් අරමුදල් ඒකරාශී කර ගත හැකිය. උදාහරණ ලෙස

1. ප්‍රදේශීය හා ජාත්‍යන්තර රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන මගින්, අධ්‍යාපන සහ ළමා සංවර්ධන කටයුතු ප්‍රවර්ධනය සඳහා උනන්දුවක් දක්වන රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන මගින් ආධාර ලබා ගත හැකිය.
2. ව්‍යාපාරික ස්ථාන ඔවුන්ගේ ආයතනික සාමාජීය වගකීම් ඉලක්ක අනුව ළමා රුකුල මධ්‍යස්ථාන සඳහා ද උපකාර කරන අවස්ථා තිබේ.
3. රජයේ ප්‍රතිපාදන මගින්
4. ප්‍රකාශන ආයතන සමඟ ඍජුව ගනුදෙනු කිරීම සහ පුස්තකාල කටයුතු සංවිධානය කරගැනීම සඳහා ඔවුන්ගේ සහයෝගය ලබා ගැනීම.

5.11 පුස්තකාල කාර්ය සාධනය ඇගයීම.

පුස්තකාලයේ ක්‍රියාකාරිත්වය පිළිබඳ වාර්තා පවත්වා ගෙන යෑම තුළින් වාර්ෂිකව හා මාසිකව පුස්තකාල කටයුතු වල ප්‍රගතිය මැන බැලීමට හැකිය. වාර්ෂික අයවැය ලේඛන පවත්වාගෙන යාම පුස්තකාලය මගින් කරන ලද වැඩසටහන් ආදිය පිළිබඳ ලේඛන පවත්වාගෙන යාම ඉතා වැදගත්ය.

විමර්ශන මූලාශ්‍ර

References:

Guidelines for Library Services to children Libraries published by the International Federation of Library Associations (IFLA) available at <https://archive.ifla.org/VII/s10/pubs/ChildrensGuidelines.pdf>

IFLA Guidelines for Library Services to Children aged 0-18 / revised version (2018) https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18.pdf

IFLA School Library Guidelines (2015) <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centres/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>

Mahwasane, N.P.(2008) Provision of Library Services to disadvantaged children in rural areas of the Limpopo Province, Unpublished Dissertation , University of South Africa. <http://hdl.handle.net/10500/2548>

National Plan of Action for Children in Sri Lanka (2016-2020), Ministry of Child and women affairs, <https://www.endviolence.org/sites/default/files/paragraphs/download/National%20plan%20of%20action%20for%20children%20in%20Sri%20Lanka%202016-2020.pdf>

Pauline W. and Lyman, H.H.(1967), Library Services to the Disadvantaged and Handicapped, American Library Association (ALA) Bulletin , October, 61(09), 1065-1074pp. <https://www.jstor.org/stable/25697727>